

Ģenerālās asamblejas sesija, kuras gaitā prezidents J. A. Kriķstopaitis atskaitījās par pēdējos divos gados paveikto, bet P. Mīrseps – par saišu iedibināšanu ar Ziemeļvalstu zinātnes un tehnoloģijas vēsturniekiem. Diskusijas laikā izskanēja piedāvājums nākamo Baltijas zinātņu vēstures konferenci rīkot kādā no Somijas pilsētām, ko Somijas pārstāvji akceptēja. 26. Baltijas zinātņu vēstures konferenci iecerēts rīkot 2014. gadā Helsinkos, bet sekojošo konferenci, iespējams, spēsim organizēt 2015. gadā Rīgā un Jelgavā sakarā ar Kurzemes Literatūras un mākslas biedrības (Baltijā pirmās zinātņu akadēmijas) dibināšanas 200 gadu atceri. No Latvijas Ģenerālajā asamblejā piedalījās J. Klētnieks, J. Salaks, J. Stradiņš un A. Zigmunde.

Katrā ziņā 1958. gadā Rīgā aizsākusies Baltijas dabaszinātņu un medicīnas vēstures konferenču tradīcija sekmīgi turpinās, un šoreiz tā lielā mērā bija veltīta zinātniskajiem muzejiem (pašu pirmo konferenci savulaik sarīkoja Rīgā Medicīnas vēstures muzejs). Iepriecina, ka dalībnieku vidū bija relatīvi daudz jaunās paaudzes cilvēku, kas tradīciju dara ilgtspējīgu.

Jānis Stradiņš

PIRMĀ BALTIJAS PILSĒTU VĒSTUREI VĒLTĪTĀ KONFERENCE

No 10. līdz 14. oktobrim norisinājās Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes, LU Latvijas vēstures institūta, Herdera institūta Marburgā, Tallinas Universitātes Vēstures institūta un Viļņas Universitātes Vēstures institūta rīkotā Pirmā Baltijas pilsētu vēstures konference.

11. oktobrī LU Mazajā aulā konferences darba atklāšanas ievadvārdus teica LU Vēstures un filozofijas fakultātes dekāns Andris Šnē. Viņš uzsvēra, ka pilsētām Baltijas reģionā ir ļoti gara vēsture, tādēļ dekāns izteica cerību, ka veidosies tradīcija rīkot šāda virziena konferences. Savukārt LU Latvijas vēstures institūta direktors Guntis Zemītis atzīmēja, ka tieši no pilsētām ir nākušas Rietumeiropas civilizācijas pamatvērtības un ka Baltijas pilsētām ir raksturīga piederība vācu kultūras attīstības telpai.

Pirmā konferences sekcija bija veltīta pilsētu pētniecības attīstībai kopumā. Herdera institūta Marburgā speciāliste Heidi Heine-Kirhere (*Heidi Hein-Kircher*) referātā “Urbānās vēstures jaunākie pētījumi Centrālajā un Austrumeiropā” norādīja, ka pilsētu vēsture ir populāra disciplīna, kuru bieži saprot kā lokālai vēsturei piederīgu tēmu, lai gan tā skar daudzus vispārējās vēstures aspektus, piemēram, urbānisms, atsevišķu etnisko grupu vēsture, kultūras izpausmes, modernizācija un sociālie procesi. Socioloģisko metožu pielietojums ļauj no klasiskās lokālās vēstures

pāriet uz dažādu procesu pētījumiem, kas noved pie jaunām vēstures interpretācijas iespējām. Uz jautājumu, vai ir iespējams salīdzināt Baltijas pilsētu vēsturi ar Hābsburgu pārvaldītā reģiona norisēm, kuras viņa pēta, H. Heine-Kirhere atbildēja, ka šādi salīdzinoši pētījumi ir iespējami, jo parādītu ne tikai kopīgo, bet arī atšķirīgo. Viņa uzskata, ka visinteresantākie salīdzināšanas aspekti varētu būt administratīvā attīstība un ostu vēsture. Toruņas Universitātes profesors Romāns Čaja (*Roman Czaja*) uzdeva provokatīvu jautājumu, vai pastāv tāds jēdziens kā Viduseiropas pilsētas. H. Heine-Kirhere norādīja, ka tām ir kopējas iezīmes, piemēram, multietniskums un imperiālisma konteksts.

Paša R. Čajas referāts bija veltīts urbānās vēstures pētīšanai Polijā. Viņš uzsvēra, ka 20. un 21. gadsimtā pētniecību spēcīgi iespaidojuši politiskie procesi un ka Polijā raksturīgi salīdzinoši vēli pilsētu pētniecības aizsākumi. Sekojot citu valstu tradīcijām, arī Polijā daudz pētīti pilsētu aizsākumi. Savukārt, sekojot annālistiem, poļu vēsturnieki centušies pētīt procesus, piemēram, cenu izmaiņas, ilgākā laika periodā. Sociālisma periodā poļu vēsturniekiem nācās pieskaņoties marksistiskajam vēstures traktējumam, tāpēc spēcīgi pētīta ekonomika, tirdzniecība un ražošana, un pilsētu pētniecība kļuva starpdisciplināra. Postsociālisma periodā Polijā pilsētas nav galvenais izpētes virziens, tomēr pēc tā ir iepriekšējums, tāpēc tiek izdoti kolektīvi darbi, kas skar topogrāfiskus tematus, zemāko slāņu vēsturi, dažādu sociālo kopienu vēsturi, tiek veikti arheoloģiskie izrakumi.

Kīles Universitātes pētnieks Andreass Filberts (*Andreas Fülberth*) savā prezentācijā norādīja uz atšķirībām starp vēsturniekiem, kas pēta pilsētu, kurā ir dzimuši un dzīvojuši, un tiem, kas nekad nav bijuši pilsētās, kuras pēta. Viņš pastāstīja, ka vairākus ārzemju pētniekus interesē specifiski Rīgas agrākās vēstures attīstības posmi, tādēļ Rīgas vēstures pētniecība ir stipri segmentēta, kamēr citu Baltijas valstu pilsētu izpētē šāda tendence nav vērojama.

Otrā sekcija bija veltīta pilsētu vēstures pētniecības attīstībai Baltijas valstīs. Tallinas Universitātes pētnieks Juhans Krēms (*Juhan Kreem*), runājot par Igaunijas pilsētu vēstures attīstību, uzsvēra, ka igauņi ilgstoši uzskatīti par zemnieku tautu un tas nestimulēja pilsētu pētniecību, jo tām piedēvēja vācisku raksturu. Līdz ar to pilsētu pētniecībai trūkst tradīciju, lai gan tagad lielākā daļa igauņu dzīvo pilsētās. Līdzīgi kā Latvijā, arī Igaunijā pētniecībā ļoti svarīga ir vēsturnieka personība, jo bieži vien veselu izpētes virzienu pārstāv tikai viens vēsturnieks. Vēsturnieki vairāk specializējas noteiktos periodos, kuros ietverta arī pilsētu vēsture, bet tā neizdalās kā atsevišķa joma un tai nav neatkarīgas pozīcijas Igaunijas vēstures pētniecībā. Līdz ar to, piemēram, arhitekti pēta pilsētbūvniecību un arhitektūru, arī muzejos tiek pētītas atsevišķas tēmas. Ir publicēti kolektīvi pētījumi par Tartu, Tallinu, Narvu, iznāk urbānām tēmām veltīti periodiski izdevumi, bet trūkst akadēmisku apkopujošu darbu. Vairāk ir izpētīts lokālais, bet trūkst globālāka konteksta.

LU profesors Ilgvars Misāns turpināja igauņu kolēģa tematiku un pārņēma to uz Latvijas telpu, norādot uz atšķirībām pētnieciskajos akcentos, jo Latvijā ir pētīti procesi, kas norisinājušies pilsētās, un arī pašas pilsētas ir bijušas pētījumu centrā. Viņš izdalīja trīs izpētes periodus 20.–21. gadsimtā, kurus nosauca par “20 plus 50 plus 20”. Kā pirmo periodu I. Misāns izdalīja Latvijas brīvvalsts laiku, kurā pilsēta viennozīmīgi nebija aktuāls izpētes objekts, jo pētniecībai bija nacionāls raksturs, līdz ar to pētīja latvieti pilsētā, nevis pašu pilsētu kā tādu. Daļa pētījumu bija politiski pasūtīti, bet par zinātniski kvalitatīviem var uzskatīt Georga Jenša un Leonīda Arbuzova darbus. Padomju periodā Rīgas pētījumi iekļāvās marksistiskajā vēstures traktējumā. Iznāca kolektīva trīsējumu monogrāfija par Rīgas vēsturi, kurā kvalitatīvs pētījums savijies ar ideoloģisko nokrāsu. Pētniecības labākās tradīcijas turpināja Teodors Zeids, Māra Caune, Vasilijš Dorošenko un citi zinātnieki. Pieauga pētījumu dziļums un plašums. Savukārt jaunāko pētniecības posmu ilustrē septiņi “Senās Rīgas” izdevumi, kuri parāda pētniecības vērsanos interdisciplinārā virzienā un centienus pēc starptautiskas sadarbības. Parādās arī pētījumi ne vien Rīgas, bet citu pilsētu vēsturē. Tomēr I. Misāns uzsvēra, ka pilsētu pētniecība sadalījusies šauros nelielos tematos un ka būtu nepieciešams veikt salīdzinošus pētījumus ar citām Baltijas pilsētām. Viņš norādīja arī uz jaunu apkopojošo darbu trūkumu pilsētu vēsturē, kas atbilstu jaunākām vēstures izpētes tendencēm.

Viļņas Universitātes pētniece Jolanta Karpavičienē (*Jolanta Karpavičienē*) pārņēma “stafeti” no I. Misāna un norādīja, ka tieši neatkarības atjaunošana Lietuvā deva grūdienu pilsētu izpētei, jo aktuāls kļuva Lietuvas lielkņazistes vēstures periods. Vēsturnieki varēja balstīties uz senu pilsētu izpētes tradīciju, jo reģionu bija pētījuši poļi, krievi un vācieši, tikai katrs ar savu akcentu. Tā poļiem vairāk interesēja privilēģiju, topogrāfiski, saimnieciski un pārvaldes sistēmas pētījumi, kurus vēlāk turpināja krievi. Savukārt vācu historiogrāfijā akcentēta Magdeburgas tiesību pētniecība. Padomju periodā parādījās tendence pētīt pilsētu izveidošanos, urbanizāciju un viduslaiku pilsētu specifiku. Šīs tendences turpinās arī mūsdienās ar izteiktu kultūras un sociālo virzienu pētījumiem.

Tallinas Universitātes pētniece Inna Jirjo (*Inna Jürjo*) referēja par tēmu “Pilsētas un urbānā sistēma viduslaiku Livonijā”. Referente norādīja, ka Livonija piederēja pie vismazāk urbanizētajiem reģioniem Eiropā un šai ziņā no tās atpalika vienīgi Somija un Norvēģija. Pilsētas tiesību (galvenokārt Lībekas un Rīgas) piešķiršana Livonijā faktiski noslēdzās jau periodā līdz 1300. gadam. Pretēji Rietumeiropai, kur urbānajā vidē dominēja mazpilsētas, Livonijā vairākums pilsētnieku dzīvoja lielās pilsētās – Rīgā, Tallinā un Tartu. Tai pašā laikā Livonijā pastāvēja ap 50 miestu un tirgus vietu, kam pilsētas tiesību nebija, taču arī šo vietu rašanās bija lokālās urbanizācijas produkts. Citiem vārdiem, pilsētas privilēģiju piešķiršana un urbanizācija Livonijā bija divas atsevišķas, taču viena otru papildinošas parādības.

Kauņas Vītauta Dižā universitātes pētniece Rasa Varsackīte (*Rasa Varsackytė*) sniedza pārskatu par Kauņas kā Lietuvas lielkņazistes pilsētas pētniecību. Referente aplūkoja konkrētu autoru devumu, kā arī jautājumu loku, kam tika pievērsta galvenā uzmanība tai vai citā laikposmā. Padomju periodā lielāku vērību guva ideoloģiski neitrālāks virziens – arhitektūras vēsture, kamēr citi jautājumi, kas saistīti ar Kauņas vēsturi līdz 1795. gadam, tika atstāti novārtā. Kopš 90. gadiem Kauņas vēsturei pievērsta arvien lielāka uzmanība. Vītauta Dižā universitātē atvērta Kauņas pilsētas izpētes centrs, 2010. gadā publicēta pirmā zinātniskā monogrāfija (autors Z. Ķaupa) par Kauņas vēsturi līdz 1655. gadam.

Daugavpils Universitātes profesors Aleksandrs Ivanovs pievērsās jautājumam par Livonijas pilsētu atspoguļojumu senkrievu hronikās. Novērtējot šo hroniku kā vēstures avota lielo nozīmību, referents uzsvēra, ka vienlaikus tās jāvērtē arī kā vēsturiskās domas un agrīnās nacionālās historiogrāfijas veidošanās piemineklis. Livonijas pilsētu aprakstos faktiski atspoguļojās ne visai miermīlīgās Kijevas Krievzemes, vēlāk Maskavas lielkņazistes un Livonijas politiskās attiecības, līdz ar to tika veidots Livonijas pilsētu kā ienaidnieka tēls, turklāt hronisti “redzēja” tikai pilsētu mūrus, neinteresējoties, kas notiek aiz tiem. Senkrievu hroniku veidotie stereotipi vēlāk pārņemti krievu 18. gs. – 21. gs. sākuma historiogrāfijā, lai gan citi krievu un vācu vēstures avoti rāda pavisam citādu Livonijas pilsētu vēstures un to austrumu virziena attiecību ainu.

Tallinas Universitātes pētnieks Erki Rusovs (*Erki Russow*) pievērsās Igaunijas pilsētu arheoloģiskās izpētes problēmām kopš 20. gs. 80. gadu beigām. Pretēji padomju periodam, kad neatliekamās pētījumus visumā varēja sasaistīt ar noteiktu pētniecisku ievirzi, mūsdienās objektu arheoloģisko izpēti veic dažādas firmas, kam zinātniskās intereses nav primāras, un izpētē tiek meklēti iespējami lētākais risinājums, kas dažkārt var novest pie apšaubāma rezultāta. Ir uzlabojama gan pieminekļu aizsardzības likumdošana, gan arheoloģisko izrakumu kvalitātes kontrole, kā arī pētījumu materiālu analīze un publicēšana.

Viens no intriģējošākajiem bija profesora Armanda Vijupa (Latvijas Universitāte/Ventspils muzejs) referāts “Vēja aizpūsts: Ventspils ekoloģiskās problēmas 17. gadsimtā pēc arheoloģijas un rakstīto avotu liecībām”. 17. gs. dokumentos vairākkārt pieminēta smilšu erozija, kas spiedusi pilsētas iedzīvotājus mainīt dzīvesvietu. Pēdējo gadu arheoloģiskajos pētījumos atklāts, ka pilsētas viduslaiku kultūrlāni klāj līdz 1,80 m biezs smilšu sanesums. Rakstīto avotu un arheoloģijas liecības ļauj spriest gan par smilšu erozijas intensitāti un cēloņiem (koku izciršana), gan arī sniedz jaunus faktus par Ventspils pilsētas attīstību, tajā skaitā – par tās senākā centra pārvietošanos no ordeņa pilij tuvākās apkārtnes uz tagadējo tirgus laukumu.

Konferences otrās dienas darbu uzsāka LU Latvijas vēstures institūta pētniece Margarita Barzdeviča ar referātu “Rīgas teritoriālā attīstība zviedru kartēs (1621–1710)”. Rīga bija lielākā zviedru pilsēta Baltijā, un daudzi apskatāmajā periodā radītie pilsētas plāni bija saistīti ar nocietinājumu pārbūvi, tomēr ņemams vērā,

ka daudzi plāni netika pilnībā īstenoti. M. Barzdeviča uzsvēra, ka tajā laikā pilsētai nebija noteiktu robežu, līdz ar to tā beidzās tur, kur beidzās ēkas. Savukārt Pārdaugava un Daugavas salu grupa kļuva par oficiālu priekšpilsētu tikai 18. gs. otrajā pusē, tādēļ kartes un plāni mēdz attēlot ne visu teritoriju, ko mūsdienās saprotam ar vārdu Rīga. Savukārt civilās kartes bieži saistītas ar īpašumu fikšēšanu, tādēļ mēdz būt fragmentāras. Kopumā kartogrāfiskais materiāls piedāvā bagātīgu papildinājumu rakstītajiem avotiem par Rīgu un tās apkārtni. I. Misāns jautāja referentei, kas maksāja par nocietinājumu pārbūvi zviedru laikos, uz ko saņēma atbildi, ka izdevumi tika dalīti starp valsti un pilsētu.

Nākamais uzstājās Herdera institūta Marburgā pētnieks Pēteris Versters (*Peter Wörster*), kura prezentācija bija saistīta ar prūšu izcelsmes birģeru migrāciju uz Rīgu 17.–19. gadsimtā. Referāts balstīts uz nepublicētiem rakstiskajiem avotiem – Rīgas rātes protokoliem un birģeru grāmatām. Apskatāmajā laika posmā no Prūsijas uz Rīgu pārcēlušies un par birģeriem kļuvuši 622 cilvēki, lielākoties tirgotāji un dažādu jomu amatnieki (mucinieki, šuvēji, kurpnieki, kalēji, maiznieki u.c.), kas veido aptuveni 5% imigrācijas kopapjoma. Liela daļa no viņiem nāca no Kēnigsbergas, Mēmeles un Dancigas. P. Versters uzsvēra, ka šajā jomā vēl ir daudz neatbildētu jautājumu, kas prasa tālāku izpēti. LU profesors Gvido Straube jautāja, vai ir iespējams izskaidrot atsevišķus imigrācijas aktivizācijas viļņus un vai ir iespējams noteikt sieviešu imigrācijas lielumu. Uz pēdējo referents atbildēja noliedzīgi, bet par imigrācijas aktivitāti atzīmēja, ka tas ir vēl pētāms jautājums, tomēr 1811. gadā prūšu izcelsmes birģeru lielo skaitu Rīgā var skaidrot ar Prūsijas sakāvi pret Napoleonu. I. Misāns komentārā uzsvēra, ka migrācija ir starpvalstu jautājums un būtu jāveido starptautisks projekts, lai šo procesu pētītu kopīgi.

Lietuvas Vēstures institūta pētnieks Agņus Urbanavičs (*Agņius Urbanavičius*) pievērsās pilsētas pilsoņu kopuma veidošanās problēmai, kas aptver dažādu jautājumu loku: pilsētas iedzīvotāju skaita pieaugumu vai samazināšanos, migrāciju, nodarbi, sociālo piederību u.c. Šādā aspektā tuvāk tika aplūkotas Viļņas 17. gs. otrās puses–18. gs. vēstures pētniecības iespējas un rezultāti.

LU Latvijas vēstures institūta pētnieks Muntis Auns sniedza dažu Kurzemes mazpilsētu un miestu (Grobiņas, Piltenes, Sabiles) demogrāfisko, sociālo un etnisko raksturojumu, galvenokārt pievērsoties situācijai 18. gs. beigās. Aplūkoto pilsētu un miestu iedzīvotāju absolūtais vairākums bija amatnieki, savukārt etniskā ziņā dominēja vācieši (70–86%). Referents uzsvēra, ka mazpilsētu un miestu vide tomēr nebija tik vāciska, kā tas varētu šķist, jo, tēlaini izsakoties, pilsēta/miests gan piederēja tās iedzīvotājiem, taču publiskā telpa (tirgus, baznīca, krogi) – lielā mērā apkārtnes lauku ļaudīm.

Tartu pilsētas muzeja speciāliste Marge Rennita (*Marge Rennit*) uzstājās par tēmu “Igaunijas pilsētu tēls 18. gs. ceļojumu aprakstos”, analizējot 14 vāciski un angļiski sarakstītus aprakstus. Tajos atspoguļota Narva kā pasta ceļu krustpunkts, bieži rakstīts par tās ūdenskritumu, kā arī notikumiem Ziemeļu kara laikā.

Savukārt Tallina raksturota kā tirdzniecības pilsēta ar skaistu gotikas arhitektūru. Par Tartu rakstīts daudz mazāk, un galvenie ar to saistītie temati ir Ziemeļu karš un 1775. gada lielais ugunsgrēks. Atsevišķos sacerējumos parādās arī komiski un stereotipiski iedzīvotāju apraksti. Kopumā referente uzsvēra, ka ceļotāji Igaunijas teritoriju apciemoja pārsvarā caurbraucot – ceļā uz Pēterburgu vai no tās – un ka viņu apraksti veidoja priekšstatu par aplūkoto reģionu Eiropā.

LU Latvijas vēstures institūta pētniece Anita Čerpinska referātā “Pilsētu vēstures izpētes militārie aspekti: Rīgas piemērs 19. gs. sākumā” atklāja vairākas jomas pilsētas attīstībā, kuras būtiski ietekmēja karaspēka klātbūtne: pārvalde, priekšpilsētu apbūve, civilās un militārās pasaules sadzīvošana ikdienas līmenī, saimnieciskā attīstība. Par pirmajiem diviem tematiem ir veikti pētījumi, bet par pārējiem diviem to praktiski nav, lai gan nav noliedzams, ka gan stacionārās, gan aktīvās armijas vienības, kas atradās pilsētā, komunicēja ar pilsētas iedzīvotājiem. Arī karaspēka izvietojanas jautājums ir maz skarts historiogrāfijā, lai gan pilsētas dzīvē bija aktuāls nepārtraukti, īpaši tad, kad Napoleona uzbrukuma draudu rezultātā militāristu skaits pilsētā sasniedza pusi no iedzīvotāju skaita. I. Misāns jautāja referentei, vai ir pietiekama avotu bāze, lai pētītu ikdienas saskarsmi. A. Čerpinska atbildēja, ka Rīgas pārvaldes arhīva dokumentos atrodamas daudzas liecības, īpaši par stacionārajām komandām, jo tām bija ilgstošāka saskarsme ar iedzīvotājiem.

Klaipēdas Universitātes pētnieks Vasilijš Safronovs (*Vasilijus Safronovas*) referātā “Pilsētas simboliskā piesavināšanās 20. gadsimtā: Klaipēdas piemērs komparatīvā kontekstā” salīdzināja trīs bijušo Austrumprūsijas pilsētu – Klaipēdas, Kaļiņingradas (Kēnigsbergas) un Olštinas – simbolu jeb zīmju sistēmas (koptēls, apbūve, nosaukumi, pieminekļi u.tml.) veidošanos pēc Otrā pasaules kara. Visās šajās pilsētās pēc kara nomainījās iedzīvotāji un vāciskais mantojums tika traktēts kā kaut kas svešs. Olštinā zīmju sistēma tika pakārtota poļu kultūrai, savukārt Kaļiņingradai tika piešķirts PSRS “rietumu priekšposteņa” un saimnieciskā centra tēls, leģitimējot tās iegūšanu ar lielajiem upuriem Lielajā Tēvijas karā. Klaipēdas gadījumā zīmju sistēma tika sasaistīta gan ar padomju ideoloģiju, gan lietuviešu nacionālās kultūras simboliem.

Viļņas Universitātes pētnieku Marijas Dremaites (*Marija Drėmaitė*) un Karoļa Kučauska (*Karolis Kučiauskas*) kopreferātā tika aplūkots jautājums par Baltijas pilsētu rekonstrukciju un modernizāciju 20. gs. 40.–70. gados, par piemēru izvēloties Viļņu. Kā centrālā problēma tika izvirzīta attieksme pret vēsturisko mantojumu – pilsētas centru un vecpilsētu. Atkarībā no tā, vai vecpilsēta tika uzskatīta par “neizskaramu pilsētas sirdi” un “tautas forumu” vai “antisanitāru un jucekliģu telpu”, tika plānota gan pilsētas centra un satiksmes maģistrāļu rekonstrukcija, gan jauna pilsētas centra izveidošana.

Pēdējā sekcija bija veltīta 20. gs. tēmām. Tallinas Tehniskās universitātes profesore Karina Hallasa-Murula (*Karin Hallas-Murula*) sniedza plašu ieskatu Tallinas arhitektoniskajā attīstībā 20. gs. sākumā, parādot, kā dažādas tendences

no Eiropas ienāca Igaunijas pilsētas vidē. Sociālajai estētikai un simbolikai bija būtiska nozīme, tādēļ publiskās ēkas – bankas, teātri, dzelzceļa stacijas – būvēja īpaši vērienīgas un skaistas. Professore uzskata, ka pilsētas plāni, lai gan ne vienmēr atspoguļo realitāti, ir neatsverami pilsētu pētniecības avoti, kas parāda sabiedrības telpas reprezentācijas vēlmi un reprezentatīvās telpas izpratni.

Mārtiņš Mintaurš kā noslēdzošais referents aplūkoja Rīgas arhitektūras vēstures atspoguļojumu Latvijas historiogrāfijā 19. gs. – 21. gs. sākumā. Viņš sadalīja pētniecību četros posmos: baltvācu, latviešu starpkaru, padomju laika un mūsdienā. Pirmajā posmā tika veikti nopietni arhitektūras vēstures pētījumi, savukārt starpkaru posmā arhitektūras tēmas nebija izpētes centrā. Padomju periodā parādījās pirmie nopietnie pilsētībūvniecības kā kompleksa procesa pētījumi. Sistemātiska arheoloģiskā izpēte un pieminekļu apzināšana izraisīja arī plašas vēsturnieku diskusijas par šīm tēmām. Arī jaunākā laika historiogrāfijā netrūkst darbu par Rīgas arhitektūru un pilsētībūvniecību. Atsevišķas tēmas skar koka apbūvi un dārzu attīstību pilsētā. Referents secināja, ka lielākā daļa darbu ir faktoloģiski deskriptīva rakstura pētījumi, tomēr tālākai pētniecībai vajadzētu ievirzīties kritiskās refleksijas jomā, un arī vēsturniekiem būtu jāpievēršas šiem jautājumiem nopietnāk, nevis jāatstāj pētniecība tikai arhitektu un mākslas vēsturnieku ziņā.

Noslēguma diskusijā M. Mintaurš uzsvēra, ka pirmajā dienā konferences dalībnieki vairāk nodarbojās ar globālām tēmām, bet otrajā – ar konkrētiem pilsētu vēstures izpētes aspektiem. Aktuāli un fundamentāli paliek jautājumi:

- 1) kas ir urbānā vēsture?
- 2) vai pētniecības projektiem vajadzētu iegūt faktoloģisku vai metodoloģisku virzienu?
- 3) vai pilsētu pētniecību vajag iekļaut vispārējās vēstures rakstīšanas tradīcijā un ietvert plašākā kontekstā?

I. Misāns atzīmēja, ka tieši pilsētu vēsture ļauj pārvarēt nacionālo vēsturu robežas un mainīt pētniecības paradigmas.

13. oktobrī konferences dalībnieki ekskursijas laikā iepazinās ar divām Kurzemes pilsētām – Kuldīgu un Ventspili, kur klātienē varēja aplūkot to vēsturisko apbūvi, izvērtēt attieksmi pret kultūras mantojumu un tā saglabāšanas tendencēm. 14. oktobrī referentiem bija nodrošināta ekskursija pa diviem Rīgas rajoniem – Ziedoņdārza un Alberta ielas apkārtni, kur varēja saskatīt spilgtas atšķirības starp 20. gs. sākuma “strādnieku” Rīgas un “pārtikušās” Rīgas apbūvi.

Konferences organizētāji puda cerību, ka izdosies sarūpēt līdzekļus konferences materiālu krājuma izdošanai, līdz ar to pētnieku atklājumi un pārdomas būs iespējams vēlreiz pārlasīt, kā arī iepazīstināt ar secināto tos, kuriem neizdevās pasākumu apmeklēt. Kopā ar citiem dalībniekiem jācer, ka šī tiešām bija pirmā Baltijas pilsētu vēsturei veltītā konference, kurai sekos arī otrā, trešā un pārējās.

Anita Čerpinska
Muntis Auns